

**Mr. sc. Marijan Bitanga\***  
**Ivana Bilušić\*\***

## **OPASNOST OD PONAVLJANJA DJELA I ODREĐIVANJE ISTRAŽNOG ZATVORA – IUDEX, QUO VADIS?**

*Rad obrađuje najčešće prisutan posebni uvjet za određivanje istražnog zatvora – opasnost od ponavljanja djela. To čini kroz prikaz standarda koje je postavila judikatura Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u tumačenju Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te kroz primjenu Zakona o kaznenom postupku, sve popraćeno relevantnom sudskom praksom i statističkim pokazateljima o učestalosti primjene mjere istražnog zatvora. U radu se mogu pronaći odgovori na pitanja prati li pravo u Republici Hrvatskoj u zakonodavnom smislu i kroz sudsku praksu konvencijske standarde instituta istražnog zatvora, odnosno, ako ima odstupanja, u čemu se očituju te koji su trendovi i opasnosti.*

*Ključne riječi: istražni zatvor, iteracijska opasnost, pravo na slobodu, pretpostavka nedužnosti, razmjernost*

### **UVOD**

Pravo na slobodu jedno je od temeljnih ljudskih prava. Nepovredivost slobode čovjeka dolazi u sukob sa zahtjevima javnog interesa i očuvanja sigurnosti upravo na području određivanja i izvršavanja mjere istražnog zatvora.<sup>1</sup> Vrlo slično pravo na slobodu definiraju i Europska konvencija za zaštitu ljudskih

---

\* Mr. sc. Marijan Bitanga, sudac Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske

\*\* Ivana Bilušić, sutkinja Općinskog suda u Splitu, privremeno upućena na rad u Visoki kazneni sud Republike Hrvatske

<sup>1</sup> Istražni zatvor predstavlja «ekvivalent» prijašnjeg pritvora, a današnji pritvor «ekvivalent» prijašnjeg zadržavanja. Graovac, Gregori, Nadležnost Ustavnog suda Republike Hrvatske *ratione materiae* glede istražnozatvorskih ustavnih tužbi, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 1, 2017, str. 117–140.

prava i temeljnih sloboda<sup>2</sup> i Ustav Republike Hrvatske,<sup>3</sup> Konvencija u članku 5., a Ustav u članku 22.<sup>4</sup> Svrha je tih odredbi sprječavanje proizvoljnog ili neopravdanog lišenja slobode pojedinca. Sloboda se može ograničiti samo pod uvjetima propisanim Ustavom, a odredbe Ustava (članak 16.<sup>5</sup> i 24.<sup>6</sup>) podudaraju se s člankom 5. Konvencije.

Mjera istražnog zatvora preventivnog je karaktera. S aspekta zaštite ljudskih prava predstavlja posebno osjetljivu mjeru oduzimanja osobne slobode pojedinca prije nego što mu je pravomoćnom sudskom presudom utvrđena krivnja, odnosno prije utvrđenja da je počinio kazneno djelo. Zato za vrijeme trajanja mjere istražnog zatvora još uvijek u cijelosti vrijedi ustavna pretpostavka nedužnosti.<sup>7</sup>

Sudovi u Republici Hrvatskoj sude na temelju Ustava, pravne stečevine Europske unije, međunarodnih ugovora, zakona i drugih važećih izvora prava.<sup>8</sup> Konvencija je stoga dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, po pravnoj snazi iznad zakona. Jedna je od obveza država članica potpisnica Konvencije usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s odredbama Konvencije jer su države potpisnice dužne osigurati svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode zajamčene Konvencijom.<sup>9</sup> Europski sud za ljudska prava<sup>10</sup> svojim presudama nadopunjuje Konvenciju i stvara nove standarde. Zato je nužno analizirati je li zakonodavac u Republici Hrvatskoj kroz odredbe Zakona o kaznenom postupku<sup>11</sup> (koji pravno regulira ograničenja prava na slobodu te

---

<sup>2</sup> Narodne novine, Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst, 8/99 – ispravak, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 i 13/17, dalje: Konvencija.

<sup>3</sup> Dalje: Ustav.

<sup>4</sup> Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva. Nikomu se ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kada je to određeno zakonom, o čemu odlučuje sud.

<sup>5</sup> *Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje.*

*Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.*

<sup>6</sup> *Nitko ne može biti uhićen ili pritvoren bez pismenoga, sudbenog i na zakonu utemeljenog naloga. Takav nalog mora biti pročitao i uručen uhićeniku prilikom oduzimanja slobode.*

*Bez sudbenoga naloga redarstvo može uz obvezu da je odmah preda sudu uhititi osobu protiv koje postoji osnovana sumnja da je počinila teško kazneno djelo određeno zakonom. Uhićena osoba mora odmah na način njoj razumljiv biti obaviještena o razlozima uhićenja, te o svojim pravima utvrđenima zakonom.*

*Svaka se osoba koja je uhićena ili pritvorena ima pravo žaliti sudu, koji će bez odgode odlučiti o zakonitosti lišenja slobode.*

<sup>7</sup> Zajamčena člankom 28. Ustava.

<sup>8</sup> Članak 5. Zakona o sudovima, Narodne novine broj 28/2013, 33/2015, 82/2015, 85/2016, 67/2018 i 129/2019.

<sup>9</sup> Članak 1. Konvencije.

<sup>10</sup> Dalje: ESLJP.

<sup>11</sup> Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 – Odluka Ustavnog suda, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 i 126/19, dalje: ZKP.

mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika i druge mjere opreza) uskladio prava osoba protiv kojih je određena mjera lišenja slobode u kaznenom postupku s odredbama Konvencije, a potom kako izgleda primjena tih odredbi u sudskoj praksi. Zbog važnosti primjene istražnog zatvora (ne samo u svjetlu značaja koji daje Konvencija i Ustav nego i zbog učestalosti primjene te mjere) najprije želimo pokazati da učestalost nije samo dojam nego doista statistički pokazatelj govore o porastu broja istražnih zatvorenika. Pokušat ćemo dati odgovor na pitanje zašto dolazi do porasta. Potom, da bismo pristupili raščlambi uvjeta za određivanje istražnog zatvora (s naglaskom na posebni uvjet – opasnost od ponavljanja djela) dali smo prikaz standarda koji su razvijeni u istražnozatvorskim predmetima. Nadalje, prikazali smo sve relevantne čimbenike koji služe za sudsku procjenu je li potrebno odrediti upravo istražni zatvor, kao krajnju i najtežu mjeru osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, ali za potrebe ovog rada samo u slučaju opasnosti od ponavljanja djela.<sup>12</sup> Posebno smo se osvrnuli na test proporcionalnosti, dinamički pristup i svrhu istražnog zatvora jer za ta područja smatramo da se treba dati naglasak u sudskim odlukama i kvalitetnije pristupiti obrazloženju.

## 1. TRENDOVI

U većini zemalja Vijeća Europe prisutan je stalni porast broja istražnih zatvorenika.<sup>13</sup> Taj trend prati i Republika Hrvatska. U prosjeku 22 % osoba u zatvorima diljem država članica Vijeća Europe čine istražni zatvorenici. U nekim državama taj se broj kreće od 8,5 % preko 45 % pa sve do 79 % u zemljama s malim brojem stanovnika. Taj broj govori o trendu sve češćeg određivanja mjere istražnog zatvora. U Republici Hrvatskoj prema istraživanju 35 % zatvorske populacije ima status istražnih zatvorenika. Istraživanje govori i o vjerojatnosti kriminalnog povrata, koji procjenjuje na 69,1 %. Premda se povećava udio istražnih zatvorenika u zatvorskoj populaciji, ukupni je broj zatvorenika u kontinuiranom padu.<sup>14</sup>

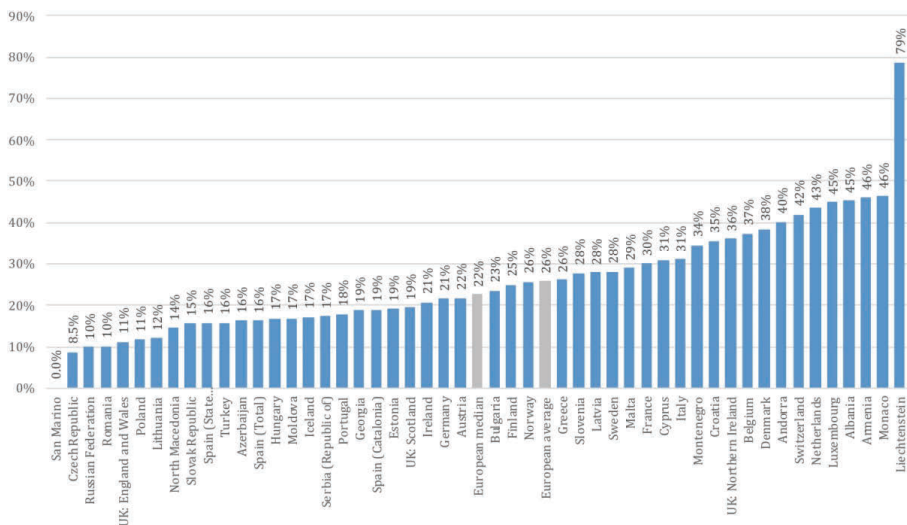
---

<sup>12</sup> Kos, Damir, Istražni zatvor krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna, 2014. [http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos\\_24Istrazni-zatvor-KRAJ-NJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf](http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istrazni-zatvor-KRAJ-NJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf), pristupljeno 25. kolovoza 2021.

<sup>13</sup> Vijeće Europe objavljuje godišnju penalnu statistiku o zatvorskoj populaciji, pa tako u izvještaju za 2020. bilježi porast udjela istražnih zatvorenika u ukupnoj zatvorskoj populaciji (neovisno o osnovi određivanja istražnog zatvora). Istraživanje se sačinjava prema upitniku SPACE, koji provodi za Vijeće Europe Sveučilište u Lausanni, Švicarska. Istraživanje SPACE I sadrži podatke dobivene od zatvorskih uprava 47 zemalja članica Vijeća Europe.

<sup>14</sup> To je djelomično posljedica toga što su dosta zastupljeni moderni oblici kriminaliteta, kao što su razni pojavni oblici kibernetičkog kriminaliteta, a smanjuje se udio „tradicionalnih“ kaznenih djela, kao što su krađe, teške krađe i slično. Za počinitelje raznih oblika kibernetič-

## POSTOTAK ISTRAŽNIH ZATVORENIKA U ZATVORSKOJ POPULACIJI NA DAN 31. SIJEČNJA 2020.



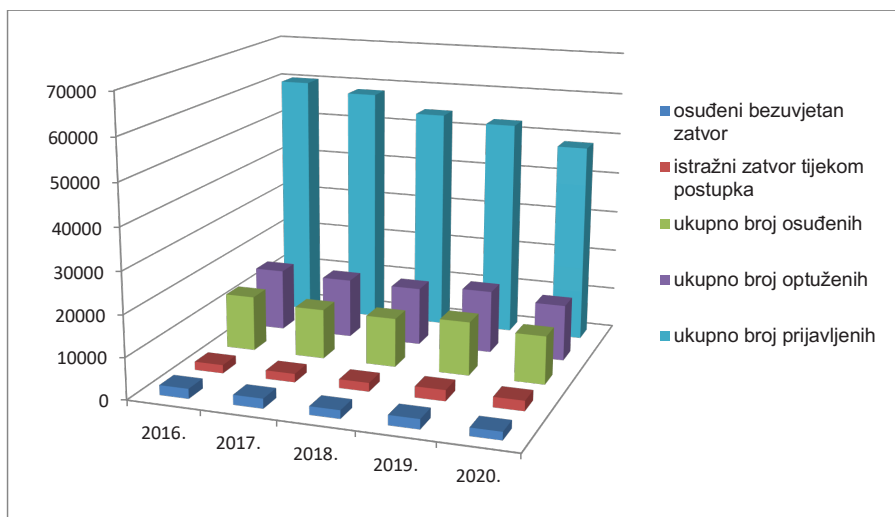
15

Zato je nužno promotriti i zašto dolazi do porasta broja istražnih zatvorenika, odnosno određuju li sudovi prekomjerno istražni zatvor. Promatrajući statističke podatke<sup>16</sup> za Republiku Hrvatsku, u ukupnom broju optuženih punoljetnih počinitelja kaznenih djela udio onih kojima je tijekom kaznenog postupka određena mjera istražnog zatvora kreće se od najniže 13,3 % u 2016. do najviše 18 % u 2020. Kad taj odnos promatramo prema udjelu osuđenih okrivljenika za koje je za vrijeme postupka u nekom trenutku određen istražni zatvor, kreće od najniže 15 % u 2016. do najviše 21 % u 2020. Više je okrivljenika tijekom 2016. i 2017. osuđeno na bezuvjetne kazne zatvora nego što ih je tijekom postupka bilo u istražnom zatvoru. U 2018., 2019. i 2020. taj je broj pak ispod 100 % (u 2020. iznosi 78,9 % osuđenih).

kog kriminaliteta manji je i udio osuda. To je pak posljedica otežanog otkrivanja takvih kaznenih djela, kao i njihovih počinitelja, otežanog prikupljanja dokaza, prisutnost međunarodnog elementa, pa posljedično i manjeg procesuiranja takvih oblika kažnjivog ponašanja.

<sup>15</sup> Izvor: [https://wp.unil.ch/space/files/2021/04/210330\\_FinalReport\\_SPACE\\_I\\_2020.pdf](https://wp.unil.ch/space/files/2021/04/210330_FinalReport_SPACE_I_2020.pdf), pristupljeno 25. kolovoza 2021.

<sup>16</sup> Izvor: Državni zavod za statistiku (dalje: DSZ), <https://www.dzs.hr/>, pristupljeno 25. kolovoza 2021., promatrano razdoblje 2016., 2017., 2018., 2019. i 2020.



Punoljetni počinitelji kaznenih djela	prijavljeni ukupno	optuženi ukupno	osuđeni ukupno	istražni zatvor tijekom postupka	osuđeni na bezuvjetnu kaznu zatvora
2016.	60 194	15 089	13 412	2016	2375
2017.	58 181	14 466	12 091	2051	2352
2018.	54 070	14 110	11 866	2101	2008
2019.	52 670	15 230	13 002	2651	2372
2020.	48 272	13 615	11 634	2452	1935

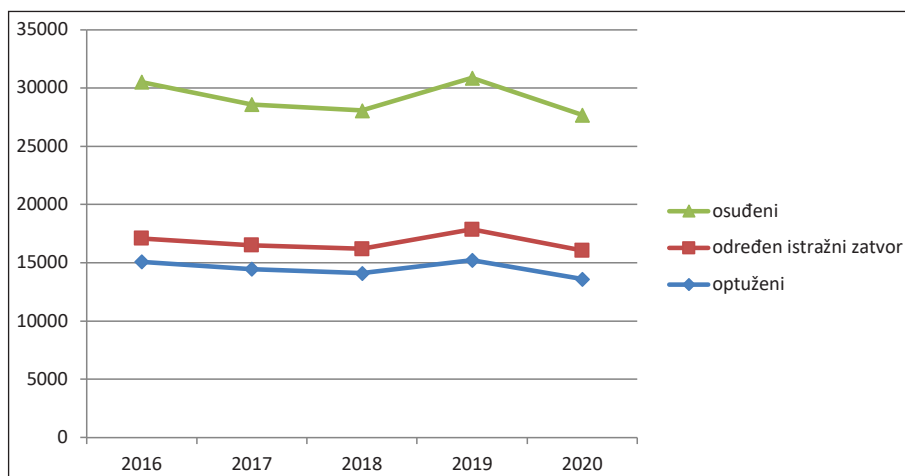
U Republici Hrvatskoj za izvršavanje istražnog zatvora ustrojani su zatvori.<sup>17</sup> Trenutačno se u 14 zatvora<sup>18</sup> diljem zemlje nalaze punoljetni okrivljenici protiv kojih je određena mjera istražnog zatvora.<sup>19</sup>

<sup>17</sup> Prema članku 24. Zakona o izvršavanju kazne zatvora, Narodne novine broj 14/21.

<sup>18</sup> Zatvor u Bjelovaru, Dubrovniku, Gospiću, Karlovcu, Osijeku, Požegi, Puli-Pola, Rijeci, Sisku, Splitu, Šibeniku, Varaždinu, Zadru i Zagrebu.

<sup>19</sup> Prema zadnjem objavljenom godišnjem izvještaju Vlade Republike Hrvatske o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2019. mjeru istražnog zatvora izdržavalo je ukupno 5414 zatvorenika. Od toga broja 370 je žena (6,83 %). Zatvorenici kojima je određena mjera istražnog zatvora u odnosu na ukupan broj zatvorenika tijekom 2019. čine 42,95 %. U odnosu na 2018., kada je tijekom godine bilo 4465 istražnih zatvorenika, tijekom 2019. bilo je 949 istražnih zatvorenika više, što je povećanje od 21,25 %. Na dan 31. prosinca 2019. mjeru istražnog zatvora izdržavala su 1252 zatvorenika, što je u odnosu na 2018. povećanje od 252 zatvorenika ili 25,45 %. Izvještaj takvo povećanje povezuje s većim brojem istražnih zatvorenika kojima je ta mjera određena zbog počinjenja kaznenog djela iz članka 326. Kaznenog zakona (protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u Republici Hrvatskoj, drugoj državi člani-

Prikaz odnosa optuženih okrivljenika, onih kojima je tijekom postupka određena mjera istražnog zatvora i osuđenih na kraju postupka.



Svi prikazani statistički pokazatelji upućuju na očiti porast broja istražnih zatvorenika. Usprkos čestim izmjenama postupovnih pravila<sup>20</sup> i dalje ostaje pitanje je li očiti porast broja istražnih zatvorenika rezultat objektivnih potreba kaznenog postupka ili je posljedica nepotrebnog jačanja represije u kaznenom postupku.<sup>21</sup>

Teško je dati jednoznačan odgovor na to pitanje. Kontrolu objektivnih potreba pojedinog kaznenog postupka provodi žalbeni sud u žalbenom postupku<sup>22</sup> kada ispituje prvostupanjsko rješenje kojim je određen/produljen istražni zatvor, ali samo ako je protiv takva rješenja izjavljena žalba. Za prvostupanjske odluke protiv kojih nije izjavljena žalba takve kontrole nema.

Za ocjenu je li jača represija u kaznenom postupku trebalo bi sveobuhvatno raščlaniti pokazatelje o radu tijela progona, ali i tijela otkrivanja kaznenih djela, jer se jedino usporednom analizom rada može dati odgovor na to pitanje. Nažalost, uočili smo da tijela sudbene vlasti, tijela progona i tijela otkrivanja kaznenih djela koriste različite metodološke pristupe obradi i prikupljanju statističkih podataka, pa ti podaci često nisu podložni usporednoj i sveobuhvatnoj analizi.

ci Europske unije ili potpisnici Šengenskog sporazuma). Prema izvještaju većinu tih istražnih zatvorenika čine državljani Republike Srbije i Bosne i Hercegovine.

<sup>20</sup> Vidi bilješku 10. za sve izmjene i dopune ZKP-a.

<sup>21</sup> Pitanje je postavio još Josipović, Ivo, Istraži zatvor vs. pritvor – reforma ili restauracija, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, broj 2, 2009, str. 915–938.

<sup>22</sup> U žalbenom postupku, budući da je riječ o žalbi protiv rješenja, sudovi ne vode evidenciju o broju ukinutih, potvrđenih i preinačenih odluka.

Ni za sudske predmete nemamo dostupne sve relevantne podatke. U statističkim podacima o kretanjima sudskih predmeta ne obrađuju se podaci o istražnozatvorskim osnovama, taj se podatak nigdje ne evidentira, osim što je vidljiv tek kad se pročita određeni sudski spis. Predviđena je mogućnost evidentiranja takva podatka u sustavu eSpis.<sup>23</sup> Međutim pretražili smo sustav eSpis<sup>24</sup> i zaključili da se svi potrebni podaci u taj sustav ne unose, pa tako na taj način ne možemo utvrditi točan udio pojedinih istražnozatvorskih osnova u predmetima u kojima je određen/produljen istražni zatvor. Svakako bi bilo uputno da se na sudovima maksimalno iskoriste sve mogućnosti koje pruža sustav eSpis, što za sada nije slučaj. Na temelju tako unesenih podataka mogli bi se potom generirati podaci podobni za analizu mjere istražnog zatvora po sudovima i po vrsti kaznenih djela, uz podatak o istražnozatvorskoj osnovi i trajanju. To bi svako doprinijelo boljem uvidu u primjenu ove mjere.

Podatak o istražnozatvorskim osnovama ne obrađuje ni Državni zavod za statistiku u svojim izvještajima i publikacijama. Međutim pregledom sudskih spisa<sup>25</sup> uočeno je da daleko prednjači istražnozatvorska osnova opasnost od ponavljanja djela<sup>26</sup> u odnosu na ostale istražnozatvorske osnove.

Ono što možemo iščitati iz statističkih podataka jest da je veća vjerojatnost da će postupak protiv okrivljenika kojem je u nekom trenutku tijekom kaznenog postupka određen istražni zatvor završiti osuđujućom presudom s bezuvjetnom kaznom zatvora. Statistički je veća vjerojatnost da će doći do recidivizma. Prema posljednjem objavljenom godišnjem izvještaju Vlade Republike Hrvatske o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda<sup>27</sup> i određenim

---

<sup>23</sup> Skupni naziv za informatički sustav koji omogućava upravljanje i rad na sudskim predmetima.

<sup>24</sup> Korištena je metoda slučajnog uzorka na više desetaka spisa kako na općinskoj razini sudovanja tako i na županijskoj.

<sup>25</sup> Autori su u svrhu što boljeg upoznavanja s problematikom teme pregledali sve predmete iz upisnika IIKŽ i IIKŽ-Us Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske od početka rada 1. siječnja 2021., a u povodu žalbi protiv rješenja prvostupanjskih sudova kojima se određuje/produljuje istražni zatvor ili istražni zatvor zamjenjuje mjerom opreza (na dan 30. listopada 2021. tih je predmeta bilo 406 iz upisnika IIKŽ te 59 iz upisnika IIKŽ-Us) i usporedili ih s odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz istih upisnika koje su izabrane slučajnim uzorkom u promatranom razdoblju 2018.–2020. (dostupne na mrežnim stranicama <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr>). Istraživanje je pokazalo da je na uzorku od 100 predmeta (ravnomjerno raspoređenih po pristizanju na Visoki kazneni sud od 1. siječnja 2021. do 30. listopada 2021.) u 81 predmetu istražni zatvor određen/produljen iz osnove u članku 123. stavku 1. točki 3. ZKP-a, odnosno zbog opasnosti od ponavljanja djela, a u preostalim 19 predmeta iz neke druge istražnozatvorske osnove. Od 81 predmeta u 12 je pored opasnosti od ponavljanja djela navedena još neka od istražnozatvorskih osnova iz članka 123. stavka 1. ZKP-a (najčešće opasnost od bijega).

<sup>26</sup> Iz članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP-a.

<sup>27</sup> Vidi bilješku 19.

istraživanjima<sup>28</sup> proizlazi da su istražni zatvorenici u usporedbi s osobama na izdržavanju kazne zatvora zanemareni u brojnim svojim pravima, npr. u pravu na adekvatnu zdravstvenu skrb, tjelesne aktivnosti, rad, obrazovanje i slično. Sve to, smatramo, treba imati na umu prilikom odlučivanja o mjeri istražnog zatvora.

## 2. PRAVNI STANDARDI

Prava koja su postavljena u odredbama Konvencije nisu „zatvorena“ jer je njihov sadržaj otvoren za daljnje sudsko tumačenje i dodavanje drugih prava koja nisu nabrojena.<sup>29</sup> Zato primjenu istražnozatvorskih osnova uvijek treba gledati u kontekstu Konvencije i prakse ESLJP-a. Najvažnija načela koja je ESLJP razvio u predmetima koji se odnose na primjenu mjere istražnog zatvora odnose se na opravdanost istražnog zatvora, njegovo trajanje i utvrđivanje razloga za istražni zatvor. Tako ESLJP naglašava potrebu da se cijelo vrijeme trajanja kaznenog postupka, pri svakoj odluci o određivanju/produljenju mjere istražnog zatvora, vodi računa o svrsi istražnog zatvora, iznimnosti primjene te mjere, načelu razmjernosti, mogućnosti primjene blažih (alternativnih) mjera te da se istražni zatvor ne pretvori u kaznu prije kazne.

Standardi koje je ESLJP razvio za ocjenjivanje zakonitosti istražnog zatvora jesu: *svako lišenje slobode mora biti zakonito; u domaćem pravu mora postojati pravna osnova (zakon) za donošenje odluke o istražnom zatvoru; zakon mora sadržavati određenu „kvalitetu prava“ koja zahtijeva da taj zakon bude u skladu s načelom vladavine prava; „kvaliteta prava“ zahtijeva da zakon bude dostupan, precizan i predvidljiv jer se na takav način sprječava rizik od njegove proizvoljne primjene; zakonito će biti ono lišenje slobode ukoliko osoba koju se lišava slobode može u razumnoj mjeri, s dovoljnom preciznošću i jasnoćom (ukoliko je potrebno i putem svojevrsnog savjeta) predvidjeti posljedice koje takvo lišavanje može prouzročiti, a činjenica da je osoba lišena slobode na temelju mjerodavne odredbe domaćeg prava nije sama po sebi dovoljna da ESLJP utvrdi kako je lišenje bilo zakonito.*<sup>30</sup>

Za uspješno vođenje kaznenog postupka od iznimnog su značaja presude ESLJP-a jer se ESLJP u pravilu pridržava pravnih standarda iznesenih u rani-

---

<sup>28</sup> Vlahović, Stjepan; Galović, Romina, Izvršavanje istražnog zatvora: normativni okvir i praksa u svjetlu zaštite temeljnih ljudskih prava. *Pravnik*, vol. 47, broj 94, 2013, str. 37–58.

<sup>29</sup> David Harris; Michael O’Boyle & Colin Warbrick: *Law of the European Convention of Human Rights*, Oxford University Press, New York, 2009, str. 246

<sup>30</sup> Sumirani standardi ESLJP-a prema Uredu zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, Pozitivna utvrđenja Europskog suda za ljudska prava u hrvatskim predmetima, 2014.–2017., str. 23.



jim odlukama. Države mogu prilagoditi svoje pravo i praksu praksi ESLJP-a i na temelju onih slučajeva u kojima nisu bile stranke. Na taj se način ostvaruje učinak konačnih presuda ESLJP-a *erga omnes*.<sup>31</sup>

Vezano za trajanje istražnog zatvora, može se sažeti da ESLJP ocjenjuje jesu li razlozi koji opravdavaju primjenu mjere istražnog zatvora „opravdani i dostatni“,<sup>32</sup> jesu li domaći sudovi pokazali „posebnu revnost“ u vođenju postupka,<sup>33</sup> postoje li drugi razlozi koji opravdavaju produženje istražnog zatvora (nije dovoljno samo postojanje osnovane sumnje u počinjenje kaznenog djela),<sup>34</sup> jesu li uzete u obzir konkretne činjenice predmeta i uvjerljivo iznesene i obrazložene,<sup>35</sup> odnosno jesu li sve okolnosti sagledane i obrazložene,<sup>36</sup> postoji li relevantan javni interes koji usprkos pretpostavci nedužnosti nadjačava pravo na slobodu pojedinca,<sup>37</sup> je li daljnje trajanje istražnog zatvora razumno<sup>38</sup> te je li razmotrena mogućnost određivanja alternativnih mjera za osiguranje prisutnosti okrivljenika.<sup>39</sup>

S obzirom na različite istražnozatvorske osnove ESLJP razmatra je li procijenjena razmjernost između težine optužbe i vremena provedenog u istražnom zatvoru,<sup>40</sup> ako je uzeta u obzir težina kaznenog djela, postoje li i drugi faktori koji opravdavaju produženje istražnog zatvora,<sup>41</sup> odnosno koristi li se produženje istražnog zatvora za anticipaciju izricanja kazne zatvora;<sup>42</sup> je li okolnost prijašnje osuđivanosti usporediva po vrsti ili težini s optužbom;<sup>43</sup> je li povrijeđena presumpcija nedužnosti zbog činjenice vođenja drugog kaznenog postup-

---

<sup>31</sup> Više Burić, Zoran, Obveza izvršenja konačnih presuda Europskog suda za ljudska prava – u povodu odluke i rješenja ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013., Zagrebačka pravna revija, vol. 2, broj 1, 2013, str. 109–124.

<sup>32</sup> Primjeri iz odluka ESLJP-a: Peša protiv Hrvatske (presuda od 8. travnja 2010., zahtjev broj 40523/08, dalje: Peša protiv Hrvatske), § 91.; Getoš-Magdić protiv Hrvatske (presuda od 2. prosinca 2010., zahtjev broj 56305/08), § 72.

<sup>33</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske (presuda od 31. listopada 2013., zahtjev broj 20824/09; dalje: Perica Oreb protiv Hrvatske) § 109.; Trifković protiv Hrvatske (presuda od 6. studenog 2012., zahtjev broj 36653/09, dalje: Trifković protiv Hrvatske) § 118.; Dervishi protiv Hrvatske (presuda od 25. rujna 2012., zahtjev broj 67341/10) § 140.–142.

<sup>34</sup> Ibid.

<sup>35</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske, § 108.; Orban protiv Hrvatske (presuda od 19. prosinca 2013., zahtjev broj 56111/12, dalje: Orban protiv Hrvatske), § 51., 59.; Smirnova protiv Rusije (presuda od 24. lipnja 2003., zahtjev br. 46133/99 i 48183/99, § 63.).

<sup>36</sup> Peša protiv Hrvatske, § 91.; Perica Oreb protiv Hrvatske, § 107.

<sup>37</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske, § 48.; Orban protiv Hrvatske, § 48.

<sup>38</sup> Orban protiv Hrvatske, § 49.

<sup>39</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske, § 119.

<sup>40</sup> Trifković protiv Hrvatske, § 129.

<sup>41</sup> Orban protiv Hrvatske, § 58.

<sup>42</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske, § 114.

<sup>43</sup> Trifković protiv Hrvatske, §126.

ka;<sup>44</sup> u slučaju osnove sprječavanja uznemirenosti javnosti je li obrazložena potreba za time i ispitano predstavlja li okrivljenik uopće opasnost za javnu sigurnost,<sup>45</sup> a kod opasnosti od bijega je li opasnost procijenjena u svjetlu čimbenika koji se odnose na karakter, moral, dom, zanimanje, imovinu, obiteljske veze i sve vrste veza osobe sa zemljom u kojoj se kazneno goni.<sup>46</sup>

Ustavni sud Republike Hrvatske u brojnim svojim odlukama u kojima razmatra primjenu mjere istražnog zatvora<sup>47</sup> ističe načelna stajališta koja se naslanjaju na stajališta ESLJP-a. Pored načela zakonitosti, Ustavni sud ističe:

*„da je istražni zatvor dopušteno odrediti samo u slučaju u kojem postoji ‘osnovana sumnja’ da je počinjeno kazneno djelo te, načelno, samo s ciljem osiguranja pokretanja i nesmetanog provođenja kaznenog postupka. Za određivanje istražnog zatvora ZKP uvijek traži kumulativno postojanje ‘osnovane sumnje’ da je počinjeno kazneno djelo i postojanje barem jednog od razloga taksativno nabrojanih u članku 123. stavku 1. ZKP-a ...*

*Pri odlučivanju o istražnom zatvoru potrebno je poštovati načelo razmjernosti iz članka 16. stavka 2. Ustava. Zato Ustavni sud ocjenjuje pretežu li razlozi javnog interesa nad pravom podnositelja na osobnu slobodu i pretpostavku nedužnosti. Sukladno navedenom načelu, nadležni sud ispituje postoje li uvjeti da umjesto mjere istražnog zatvora koju je ovlašten odrediti naloži provođenje blaže mjere ako se njome može postići ista svrha. Opravdanost istražnog zatvora utvrđuje se s obzirom na razloge i duljinu trajanja vodeći računa o okolnostima svakog pojedinog predmeta. Pritom je potrebno razmotriti dva uvjeta za njegovu (daljnju) primjenu: a) jesu li razlozi koji ga opravdavaju i dalje “relevantni i dostatni” i b) jesu li tijela kaznenog postupka u vođenju postupka iskazala “posebnu marnost”. Da bi razlozi za istražni zatvor bili relevantni i dostatni oni ne mogu biti apstraktni i općeniti, nego se trebaju odnositi na specifične činjenice koje se tiču podnositelja ustavne tužbe osobno, a koje su odlučne za svaku pojedinu zakonsku osnovu za određivanje istražnog zatvora.“* Ustavni sud Republike Hrvatske broj U-III-4163/2021. od 28. srpnja 2021.<sup>48</sup>

Kad se uspoređuju odluke redovnih sudova kojima se određuje/produljuje mjera istražnog zavora s odlukama Ustavnog suda RH, zamjetno je da Ustavni sud otvoreno ispituje suglasnost ZKP-a s Konvencijom, a kroz praksu ESLJP-a. U odlukama redovnih sudova to je znatno rjeđe. Zato se doista i dalje događa

---

<sup>44</sup> Perica Oreb protiv Hrvatske, § 113.

<sup>45</sup> Peša protiv Hrvatske, § 103.

<sup>46</sup> Kovačević protiv Hrvatske (presuda od 24. studenog 2015., zahtjev broj 38415/13), § 63.–67.

<sup>47</sup> Prema odluci Ustavnog suda RH od 2. prosinca 1998. broj U-III.1162/97. istražnim zatvorenicima pripada i pravo na izravno podnošenje ustavne tužbe.

<sup>48</sup> Isto kao u odlukama U-III-1534/2021. od 4. svibnja 2021.; U-III-4973/2020. od 17. studenog 2020.; U-III-165/2019. od 16. siječnja 2019. i niz drugih.

da Ustavni sud svojim odlukama oblikuje domaću praksu vršeći njezinu konstitucionalizaciju unošenjem zahtijevanih ustavnih i konvencijskih standarda primjene odredaba o istražnom zatvoru.<sup>49</sup>

Zakonodavac kroz ZKP, posebno u članku 4., članku 95., članku 122. i članku 125., doista propisuje iznimnost određivanja mjere istražnog zatvora te razrađuje načelo razmjernosti (svaka odluka o primjeni mjere istražnog zatvora mora biti razmjerna svrsi i naravi potrebe koja se s njome želi postići). Dalje, u članku 124. stavku 3. propisuje potrebu postojanja konkretnih razloga za primjenu mjere istražnog zatvora i detaljnog sudskog obrazloženja. Osobito žurno postupanje u predmetima u kojima je određen istražni zatvor predviđeno je člankom 11. stavkom 2. i člankom 122. stavkom 3. ZKP-a, a brzo dovođenje pred suca istrage, odnosno nakon optuženja pred sudsko vijeće, zajamčeno je člankom 127., odnosno člankom 131. ZKP-a. Dužnost suda razmotriti mogućnost ostvarenja iste svrhe nekom drugom, blažom mjerom predviđena je člankom 4., člankom 95. i člankom 125. ZKP-a.

S obzirom na vremensko ograničenje trajanja istražnog zatvora<sup>50</sup> te obvezu sudske kontrole može se zaključiti da postoji jasna volja zakonodavca za iznimnost određivanja mjere istražnog zatvora i za kontinuiranu sudsku procjenu svrhe primjene mjere istražnog zatvora, zajedno s obveznim razmatranjem mogućnosti zamjene istražnog zatvora blažim mjerama. Prema tome odredbe koje su ugrađene u ZKP zadovoljavaju kriterije koje traži ESLJP. Kako ih pak tumače sudovi, bit će prikazano u nastavku.

### 3. SVRHA ISTRAŽNOG ZATVORA I UVJETI ZA ODREĐIVANJE MJERE ISTRAŽNOG ZATVORA

Pored postojanja osnovane sumnje, kao *condicio sine qua non*<sup>51</sup> za određivanje mjere istražnog zatvora ZKP poznaje četiri posebna uvjeta: opasnost od bijega, koluzijsku opasnost,<sup>52</sup> iteracijsku<sup>53</sup> opasnost i opasnost za neometano odvijanje postupka.<sup>54</sup> Svrhu mjere istražnog zatvora potrebno je promatrati

---

<sup>49</sup> Graovac, Gregori, Nadležnost ustavnog suda Republike Hrvatske *ratione materiae* glede istražnozatvorskih ustavnih tužbi, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 1, 2017, str. 117–140.

<sup>50</sup> Članci 130.–133.a ZKP-a.

<sup>51</sup> Uvjet bez kojeg se ne može.

<sup>52</sup> Opasnost od ometanja kaznenoga postupka uništavanjem dokaza ili utjecajem na svjedoka, lat. *collusio*: tajni dogovor, sporazum u nepoštenu svrhu.

<sup>53</sup> Opasnost od ponavljanja kaznenog djela, lat. *iteratio*: ponavljanje.

<sup>54</sup> Za potrebe ovog rada autori se neće baviti raščlambom zakonske mogućnosti određivanja istražnog zatvora okrivljeniku koji izbjegava doći na raspravu ni obligatornim zatvorom pri izricanju presude iz članka 123. stavka 2. ZKP-a.

zasebno kroz pojedine posebne uvjete za određivanje istražnog zatvora, pa će tako svrha kod postojanja opasnosti od bijega biti sprečavanje od bijega; kod koluzijske opasnosti sprečavanje utjecaja na svjedoka, vještake, sprečavanje uništenja ili izmjene dokaza (odnosno tragova važnih za postupak) ili njihovo skrivanje ili krivotvorenje; kod iteracijske opasnosti sprečavanje počinjenja ili dovršenja kaznenog djela, a kod opasnosti od neometanog odvijanja postupka osiguranje da se postupak neometano može odvijati. Međutim sve to možemo staviti pod zajednički nazivnik načelne svrhe mjere istražnog zatvora. O tome govori i Ustavni sud, pa tako načelno za svrhu mjere istražnog zatvora kaže<sup>55</sup> „u cilju osiguranja pokretanja i provođenja kaznenog postupka“. Time se podudara s praksom ESLJP-a, prema kojoj je svrha istražnog zatvora u širem smislu dovođenje osobe lišene slobode pred nadležni sud („for the purpose of bringing him before the competent judicial authority“).<sup>56</sup> Tako jednostavno i jasno obrazlaganje svrhe istražnog zatvora nije prisutno u većini odluka o određivanju/produljenju istražnog zatvora. Stoga bi se radi jasnoće i preciznosti sudskih odluka sudovi trebali ograničiti na te kratke i jednostavne izričaje o ciljevima mjere istražnog zatvora.

No ponajprije će biti riječi o općem uvjetu kroz sudsku praksu, odnosno o osnovanoj sumnji u počinjenje kaznenog djela, bez koje nije moguće određivanje mjere istražnog zatvora i kako je pravilno obrazložiti u sudskim odlukama. Potom će biti iznesen detaljni prikaz bitnih čimbenika koji utječu na zaključak o postojanju iteracijske opasnosti, dok se drugim posebnim pretpostavkama za određivanja mjere istražnog zatvora ovaj rad neće baviti.

### 3.1. O osnovanoj sumnji

Osnovana je sumnja viši stupanj vjerojatnoće da je neka osoba počinila određeno kazneno djelo i kao takva je u spoznajnom smislu zahtjevnija u odnosu na osnove sumnje, koja je niži standard. Osnove su sumnje dostatne za situacije kada državni odvjetnik određuje pritvor uhićeniku na temelju odredbe članka 122. ZKP-a. Uzimajući u obzir da mjera istražnog zatvora može trajati kraće ili dulje vrijeme (sve u normativnim okvirima najduljeg trajanja te mjere<sup>57</sup>), standard osnovane sumnje treba sagledavati kao dinamičnu kategoriju.

Naime istovremeno s trajanjem istražnog zatvora u pravilu teče istraga ili rasprava. Tijekom tih postupovnih stadija stranke pribavljaju i predlažu sudu izvođenje pojedinih dokaznih radnji (odnosno dokaza), dovode u pitanje zakonitost već izvedenih dokaza te na druge procesne načine utječu na brojnost i

---

<sup>55</sup> Odluka U-III-5276/2014. od 1. kolovoza 2014.

<sup>56</sup> Lawless protiv Irske (no. 3), (presuda od 1. lipnja 1961., zahtjev broj 332/57) § 13.–14.

<sup>57</sup> Članak 130. do članka 133.a ZKP-a

kvalitetu dokazne građe konkretnog postupka. Pravilno sudsko obrazloženje osnovane sumnje u tim i takvim uvjetima svakako je zahtjevna zadaća jer se mora osvrnuti na izmijenjene okolnosti unutar redovne sudske kontrole mjere istražnog zatvora (kao i u prilikama kad okrivljenik i njegov branitelj izvan tih rokova, a nakon predaje optužnice pa do pravomoćnosti presude, predlažu ukidanje istražnog zatvora). Pritom treba razlikovati način na koji se obrazlaže osnovana sumnja u vremenu prije i nakon podizanja optužnice.<sup>58</sup> To je logična posljedica činjenice da je krucijalna zadaća optužnog vijeća ispitati kako zakonitost dokaza koje tužitelj predlaže u optužnici tako i sadržaj zakonito pribavljenih dokaza u smislu njihove dostatnosti glede postojanja osnovane sumnje kao preduvjeta za potvrđivanje optužnice. Moglo bi se reći da takva aktivnost optužnog vijeća predstavlja prvu sistematsku analizu dokazne građe, što je logična posljedica činjenice da je optužno vijeće institucionalna brana neosnovanom kaznenom progonu pojedinca, odnosno verifikacija postojanja dokaza na kojima se temelji osnovana sumnja nužna za potvrđivanje optužnice.

Taj je pristup drukčiji od situacije ako se okrivljenik u trenutku izricanja osuđujuće prvostupanjske presude nalazi u istražnom zatvoru. Tada je sud dužan odlučiti o daljnjoj opstojnosti mjere istražnog zatvora, ali, naravno, u toj prigodi osnovana sumnja kao tzv. opći uvjet glede trajanja mjere istražnog zatvora sada je „jača“ u odnosu na isti taj standard koji je postojao prilikom određivanja istražnog zatvora u prethodnim fazama postupka po sucu istrage, odnosno optužnom vijeću.

Naime u svim opisanim stadijima postupka sud (sudac istrage, optužno vijeće, raspravni sud, izvanraspravno vijeće prvostupanjskog suda, žalbeno vijeće) u obvezi je u obrazloženju rješenja o primjeni mjere istražnog zatvora određeno i potpuno izložiti činjenice i dokaze iz kojih proizlazi postojanje osnovane sumnje da je okrivljenik počinio kazneno djelo za koje se tereti.<sup>59</sup> No uzimajući u obzir već spomenutu dinamičnost postupka, metodologija obrazlaganja je drugačija. Sudac istrage, izlažući „potpuno i određeno“ činjenice i dokaze na kojima temelji svoj zaključak o postojanju osnovane sumnje, mora se referirati na postojanje dokaza čiji sadržaj upućuje na spomenuti zaključak. Pri tome je takvo navođenje činjenica i dokaza izvan dosega ocjene sadržaja pojedinog dokaza.<sup>60</sup> *Argumentum a contrario*, samo nabranje dokaza, bez navođenja pripadajućeg sadržaja pojedinog dokaza, ne udovoljava standardu

---

<sup>58</sup> O tom više: Mrčela, Marin; Delost, Damira, Dokazni standardi u kaznenom postupku, Policija i sigurnost, godina 28, broj 4, 2019, str. 417–435

<sup>59</sup> Predviđeno člankom 124. stavkom 3. ZKP-a.

<sup>60</sup> Tako u odluci VKSRH II Kž-262/2021. od 19. srpnja 2021.: «Prilikom odlučivanja o daljnjoj primjeni mjere istražnog zatvora sudovi nisu ovlašteni ulaziti u ocjenu vjerodostojnosti i prihvatljivosti dokazne snage predloženih dokaza. To je, naime, kao i ocjena pravne oznake kaznenog djela prilikom donošenja prvostupanjske presude, a nakon provedene rasprave, zadatak raspravnog suda.»

„potpunog i određenog“ navođenja činjenica i dokaza o osnovanoj sumnji.<sup>61</sup> Drukčija je situacija kod odlučivanja o potvrđivanju optužnice, kada optužno vijeće ispituje osnovanost optužnog akta (prvo ispitivanje optužbe) i pritom nužno ocjenjuje predloženu dokaznu građu kako bi utvrdilo je li okrivljenik osnovano sumnjiv da je počinio kazneno djelo kojim ga tereti optužnica. No i optužno će vijeće u situaciji kada zaprimi optužnicu, a okrivljenik se već nalazi u istražnom zatvoru, morati primijeniti metodologiju suca istrage jer je dužno glede istražnog zatvora održati ročište iz članka 129. ZKP-a odmah po podnošenju optužnice, odnosno najkasnije u roku od četrdeset i osam sati po podnošenju optužnice.<sup>62</sup> Takav zaključak proizlazi iz činjenice da optužno vijeće analizira predložene dokaze tek u postupku koji slijedi (članak 348.–353. ZKP-a), u roku od petnaest dana, iznimno mjesec dana, ako je okrivljenik u istražnom zatvoru (članak 348. stavak 1. ZKP-a). Trenutak je potvrđivanja optužnice dakle relevantni događaj glede promjene u načinu sudskog obrazlaganja osnovane sumnje glede određivanja mjere istražnog zatvora jer je to trenutak u kojem sud počinje sa svojom aktivnošću ocjenjivanja dokaza, makar odluka optužnog vijeća „... u spoznajnom smislu ne smije ići dalje od osnovane sumnje (*probable cause*) da je optuženik počinio kazneno djelo koje mu se stavlja na teret“.<sup>63</sup> U kasnijim stadijima postupka raspravno i izvanraspravno vijeće suda, kao i žalbeno vijeće dužni su osnovanu sumnju analizirati iz perspektive nužnosti njezina jačanja prema kraju postupka stavljajući je u korelaciju sa svim drugim procesno-pravnim relevantnim okolnostima, poglavito vodeći računa o načelu razmjernosti.

ESLJP u svojoj bogatoj praksi glede prava na slobodu i sigurnost iz članka 5. Konvencije također nadzire primjenu standarda osnovane sumnje i tzv. iteracijske opasnosti. Smatra da osnovana sumnja podrazumijeva postojanje činjenica ili informacija koje bi objektivnog promatrača uvjerile da je neka osoba počinila kazneno djelo. Ako nacionalne vlasti ne provedu ozbiljnu istragu temeljnih činjenica predmeta u tom smislu, čine povredu prava na slobodu i sigurnost iz članka 5. Konvencije. Pritom ESLJP u svojim odlukama naglašava kako kvaliteta činjenica na kojima se temelji zaključak o osnovanosti sumnje nije jednaka kod podnošenja kaznene prijave, određivanja istražnog zatvora ili osuđujuće presude.<sup>64</sup> Kako bi očuvao restriktivni koncept ocjene osnovane sumnje kod određivanja istražnog zatvora, ESLJP je otklonio mogućnost njezina zasnivanja na iskazu anonimnog svjedoka po čuvenju.<sup>65</sup>

---

<sup>61</sup> Tako u odluci VSRH II Kž-208/2018-6 od 14. svibnja 2018.

<sup>62</sup> Članak 131. ZKP-a.

<sup>63</sup> Pavišić, Berislav: Komentar Zakona o kaznenom postupku, Dušević i Kršovnik, Rijeka, 2001, str. 685.

<sup>64</sup> Merabishvili protiv Gruzije, (presuda od 28. studenog 2017., 72508/13), § 184.

<sup>65</sup> Labita protiv Italije (presuda od 6. travnja 2000., 26772/95), § 156.

### 3.2. O iteracijskoj opasnosti

Opasnost od ponavljanja okrivljenikove kriminalne aktivnosti, odnosno iteracijska opasnost, propisana je odredbom članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP-a. Po toj zakonskoj odredbi istražni se zatvor može odrediti ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo i ako osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo, ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počinuti teže kazneno djelo, za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kojim prijeti. Riječ je o najčešće primjenjivanoj istražnozatvorskoj osnovi u praksi sudova u Republici Hrvatskoj. Već je zato nužno nešto detaljnije razmotriti tu osnovu u relaciji s pretpostavkom okrivljenikove nedužnosti u kaznenom postupku.

Za iteracijsku opasnost Ustavni sud govori:<sup>66</sup> „... određivanje istražnog zatvora zbog postojanja iteracijske opasnosti ima preventivni karakter očuvanja javne sigurnosti. Budući da ZKP člankom 123. stavkom 1. točkom 3. restriktivno uređuje osnovu za određivanje mjere istražnog zatvora s obzirom na njezinu svrhu, očito je da njezina primjena u procjeni opasnosti od počinjenja drugog kaznenog djela mora biti restriktivna odnosno mora biti potpuno prilagođena okolnostima konkretnog slučaja. Stajalište je Ustavnog suda da se navedeni članak može pravilno primijeniti samo u slučaju kada sud najprije utvrdi postojanje činjenica iz kojih proizlazi konkretna i razborito predvidiva bojazan od ponavljanja kaznenog djela, a zatim i da se radi o opasnosti od ponavljanja istog ili istovrsnog kaznenog djela za koje se goni“.

Ustavni sud ponavlja svoje stajalište<sup>67</sup> da uvjerenje suda o postojanju iteracijske opasnosti mora proizlaziti „iz takvih okolnosti – ‘osobitih okolnosti’ – vezanih uz konkretan slučaj i uz konkretnu osobu protiv koje se istražni zatvor određuje ili produljuje, a rješenje o određivanju ili produljenju istražnog zatvora zbog iteracijske opasnosti mora biti obrazloženo takvim razlozima da se može razumno vjerovati kako je daljnja primjena istražnog zatvora opravdana i nužna radi sprječavanja kaznenog djela...“.

#### 3.2.1. Značaj pretpostavke okrivljenikove nedužnosti

Članak 3. stavak 1. ZKP-a propisuje da je svatko nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom odlukom ne utvrdi krivnja.<sup>68</sup> Kad je okrivljeniku određena mjera istražnog zatvora, s

---

<sup>66</sup> Odluka U-III-3429/2018. od 30. listopada 2018., u točki 9.

<sup>67</sup> Npr. odluka broj: U-III-7031/2010 od 23. prosinca 2010., točka 8., i odluka broj: U-III-6979/2014 od 19. studenoga 2014., točka 11.

<sup>68</sup> Isto kao i članak 28. Ustava.

jedne strane imamo institut istražnog zatvora kao mjeru lišenja slobode s točno propisanom svrhom, a na drugoj strani egzistira pretpostavka okrivljenikove nedužnosti. Kada govorimo o pretpostavci okrivljenikove nedužnosti, možemo ustvrditi kako je riječ o općeprihvaćenom pravnom standardu tretmana okrivljenika tijekom kaznenog postupka, štoviše, o neupitnom civilizacijskom dosegu. Da je tome tako, svjedoči činjenica da je u pitanju institut koji svoje mjesto ima i u konvencijskom pravu, ponajprije u Konvenciji, posljedično i u praksi ESLJP-a. Svjesna vrijednosti tog instituta, i Europska je unija pretpostavku okrivljenikove nedužnosti unijela u tekst Povelje Europske unije o temeljnim pravima,<sup>69</sup> odnosno u tekst Direktive (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku.<sup>70</sup> Normativno, tekst pretpostavke okrivljenikove nedužnosti u sva je tri izvora uređen istovjetno, s tim što Direktiva, sukladno svojoj pravnoj naravi, izrijeком naglašava obveze država članica glede pretpostavke okrivljenikove nedužnosti, makar te obveze proizlaze i iz Konvencije, odnosno Povelje, gdje se uloga država članica ne spominje izrijeком, kao u Direktivi. Pritom se može reći kako je svrha pretpostavke nedužnosti „...jačanje prava na pošteno suđenje u kaznenom postupku...“<sup>71</sup>

Za potrebe ovog rada razmotrit ćemo odnos pretpostavke okrivljenikove nedužnosti i mjere istražnog zatvora koja je određena odlukom suda. Bez obzira na to što se na prvi pogled može činiti kako je u pitanju odnos isključivosti (naime ako se okrivljenika ima smatrati nedužnim, protiv njega kao takva ne može se odrediti lišenje slobode, pa ni u formi istražnog zatvora), taj bismo odnos mogli opisati kao kohabitaciju, suživot pravnih instituta. Svaki od tih pravnih instituta ima svoju svrhu i svoje mjesto u suvremenom kaznenom postupku. Naime suvremena država ima tendenciju efikasnosti, učinkovitosti, pa kako bi očuvala primjerice sigurnost građana, omogućava određivanje istražnog zatvora protiv okrivljenika kod kojeg utvrdi opasnost od ponavljanja kriminalne aktivnosti koja ugrožava tu sigurnost. U isto vrijeme, kako bi osigurala pošteno suđenje okrivljeniku kojeg progoni moćna država, dodijelila mu je pretpostavku nedužnosti, s njezinim praktičnim implikacijama koje se tiču tereta dokaza, pravila „u dvojbi za okrivljenika“ (*in dubio pro reo*) i prava na obranu šutnjom, prije svega.

Treba spomenuti kako je zakonodavac glede prava pojedinca na slobodu u tekst zakona ugradio i osigurač koji možemo imenovati kao *ultima ratio so-*

---

<sup>69</sup> The Official Journal of the European Communities C 364, 18 December 2000., dalje: Povelja. Članak 48. glasi: „Svaki optuženik smatra se nedužnim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom“.

<sup>70</sup> SL L 65, 11. ožujka 2016., dalje: Direktiva.

<sup>71</sup> Točka 9. recitala Direktive.



*cietatis*.<sup>72</sup> Drugim riječima, kada je zakonodavac već dopustio da u određenim situacijama sud može dati prednost određivanju mjere istražnog zatvora pred pretpostavkom okrivljenikove nedužnosti, postavlja se pitanje kako sudovi u tom kontekstu tumače i primjenjuju standard osnovane sumnje i procjenjuju opasnost okrivljenikovog povrata kako bi prilikom donošenja sudske odluke sud dao prednost istražnom zatvoru pred svim drugim procesnim mogućnostima koje im daje zakon.

### 3.2.2. Značaj prijašnje osuđivanosti

Iteracijska opasnost predstavlja kriminološku prognozu budućeg ponašanja okrivljenika za kojeg se predlaže odrediti mjeru istražnog zatvora. Kao najčešći argument unutar te prognoze o izvjesnoj, neposredno postojećoj opasnosti istovrsnog povrata u praksi se navodi činjenica prijašnje osuđivanosti na temelju izvoda iz kaznene evidencije (koji potvrđuje da je okrivljenik već pravomoćno osuđivana osoba). Uski početni sudski pristup da je prijašnja osuđivanost odlučna činjenica samo ako se odnosi na istovrsna kaznena djela s vremenom se mijenjao i sudovi su počeli „izlaziti“ iz okvira iste glave Posebnog dijela Kaznenog zakona<sup>73</sup> na način da su počeli uspoređivati zakonske opise kaznenih djela *in concreto*. Naime istovrsnost kaznenih djela procjenjivala se po kriteriju propisanosti kaznenih djela koja se nalaze u istoj glavi posebnog dijela Kaznenog zakona, dakle ranije počinjenog kaznenog djela i kaznenog djela za koje se vodi postupak. To je očito preuski pristup. Primjerice ako se okrivljeniku predlaže odrediti istražni zatvor zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo prijetnje iz članka 139. KZ/11. (Glava XIII, kaznena djela protiv osobne slobode), relevantan je podatak da je isti okrivljenik već pravomoćno osuđen zbog kaznenog djela razbojništva iz članka 230. KZ/11. (Glava XXIII, kaznena djela protiv imovine) budući da zakonski opis razbojništva kao tzv. složenog kaznenog djela također sadržava prijetnju kao svoje bitno obilježje. Smatramo da je takav konkretni pristup novije sudske prakse teleološki pravilan. Iako zakonodavac, propisujući osnove za određivanje istražnog zatvora, govori u množini o „osobitim okolnostima“, smatramo kako nisu u pravu zagovaratelji teze da u tom kontekstu moraju postojati naj-

---

<sup>72</sup> Prema zajedničkoj odredbi članka 95. stavka 1. ZKP-a sud i druga tijela pri odlučivanju o mjerama osiguranja prisutnosti okrivljenika i drugim mjerama opreza po službenoj dužnosti paze da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići blažom mjerom. Nastavno, prema odredbi članka 122. stavka 1. ZKP-a, istražni će se zatvor ukinuti čim prestanu razlozi zbog kojih je određen.

<sup>73</sup> Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 i 84/21, dalje: KZ.

manje dvije okolnosti. Takav je pristup neadekvatno uzak i svodi se isključivo na gramatičko tumačenje zakonskog teksta, jer su nerijetke situacije u praksi kada zaključak o postojanju tzv. iteracijske opasnost proizlazi isključivo iz jedne, ali naglašeno jake i intenzivne okolnosti (npr. na ročištu za odlučivanja o mjeri istražnog zatvora okrivljenik koji je prije neosuđivan i aktualno se tereti za kazneno djelo pokušaj ubojstva decidirano ponavlja da će ubiti žrtvu, dakle dovršiti pokušano kazneno djelo).

### 3.2.3. Značaj okolnosti kaznenog djela

U novije vrijeme u sudskim odlukama sud svoj zaključak o postojanju tzv. iteracijske opasnosti temelji na okolnostima kaznenog djela za koje se okrivljenik tereti, dakle za koje je osnovano sumnjiv. Sve se to zbiva u uvjetima kada nema drugih okolnosti koje bi govorile u prilog zaključku o postojanju tzv. iteracijske opasnosti. To je, po našoj ocjeni, najbliži prostor moguće kolizije mjere istražnog zatvora s pretpostavkom okrivljenikove nedužnosti. Ilustraciju takva pristupa u ocjeni postojanja tzv. iteracijske opasnosti nalazimo u odluci VKSRH II Kž- 263/2021. od 19. srpnja 2021., prema kojoj:

*„Opravdanost daljnje primjene mjere istražnog zatvora ogleda se, prije svega, u naravi i načinu počinjenja kaznenih djela za koja se optuženik tereti, a posebno kaznenih djela protiv spolne slobode koja nadilaze granice uobičajenog načina počinjenja ovih kaznenih djela, te značajne kriminalne količine i duljine inkriminiranog razdoblja od 2010. do 2020. Protivno žalbenim navodima, prvostupanjski sud je pravilno imao u vidu upravo okolnosti počinjenja kaznenih djela za koja je optuženik osnovano sumnjiv, a koje opravdano ukazuju na izrazitu kriminalnu volju, upornost, bezobzirnost i okrutnost u inkriminiranom postupanju na štetu iste žrtve, svoje pastorke, ali i oštećenog S. B. Stoga je osnovan i pravilan zaključak prvostupanjskog suda o potrebi daljnje primjene mjere istražnog zatvora zbog sprečavanja utvrđene realne opasnosti od ponavljanja kaznenih djela na slobodi.“<sup>74</sup>*

Naime rizik sukoba s pretpostavkom okrivljenikove nedužnosti bit će veći u predraspravnoj fazi postupanja, kada se još prikupljaju dokazi, a već prikupljeni dokazi izuzeti su od ocjene njihova sadržaja. Nakon što optužno vijeće potvrdi optužnicu, taj će se rizik proporcionalno smanjivati u daljnjim fazama postupka. Naravno moguća je i situacija u kojoj će se pribaviti, izvesti i ocijeniti dokaz koji će svojim sadržajem isključiti postojanje osnovane sumnje da je okrivljenik počinitelj kaznenog djela, no riječ je o iznimnim situacijama u

---

<sup>74</sup> Slično i VKS RH II Kž-309/2021 od 19. srpnja 2021.

praksi sudova, koje samo potvrđuju prednju konstataciju. Što se pak tiče samih okolnosti počinjenog kaznenog djela, to će tek biti predmetom konačnog utvrđenja prilikom donošenja presude.

U takvim okolnostima, da bi se zajamčila pretpostavka okrivljenikove nedužnosti, na značenju dobiva jezik sudske odluke, odnosno izričaji koje sud rabi u njezinu obrazloženju. Naime, po našem mišljenju, uvijek bi trebalo naglasiti da je okrivljenik tek osnovano sumnjiv glede kaznenog djela za koje se tereti, ne bi ga trebalo označavati isključivo kao počinitelja konkretnog kaznenog djela. O važnosti izričaja u sudskim odlukama u kontekstu pretpostavke nedužnosti nalazimo u odluci VKSRH IIKŽ- 95/2021. od 7. travnja 2021.:

*„... točno je da je protiv okrivljenog pred Općinskim sudom u B. u tijeku prekršajni postupak zbog tri prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji počinjenih u lipnju i studenom 2020., na štetu iste žrtve – izvanbračne supruge. Iz podataka u spisu vidljivo je da su u tom postupku bile na snazi mjere opreza okrivljeniku, i to zabrane posjećivanja obiteljske kuće na adresi prebivališta i zabrana uspostavljanja i održavanja veze sa žrtvom na udaljenosti manjoj od 5 metara baš u vrijeme počinjenja djela za koja se tereti predmetnom optužnicom (list 87). Iako je točno da vođenje prekršajnog postupka protiv okrivljenika ne može biti, sama za sebe, dostatna okolnost koja pokazuje da je netko sklon činjenju kaznenih djela jer bi to bilo protivno načelu pretpostavke nedužnosti okrivljenika, žalitelj ispušta iz vida da je zaključak o postojanju iteracijske opasnosti na strani okrivljenika prvostupanjski sud utemeljio, ne samo na činjenici da je protiv njega u tijeku prekršajni postupak na štetu iste žrtve, već i na okolnostima i načinu počinjenja kaznenih djela za koja je okrivljenik osnovano sumnjiv u ovom postupku. Prema činjeničnom opisu optužnice okrivljenik je u prosincu 2020. počinio ubojstvo u pokušaju, a potom sutradan i protupravno oduzimanje slobode prema žrtvi koja mu je izvanbračna supruga, sve u prisustvu zajedničkog maloljetnog djeteta starosti svega mjesec i pol dana, a što su pravno kvalificirana kao teža kaznena djela u odnosu na događaje iz lipnja i studenog 2020. I po ocjeni ovog suda takav način počinjenja za koji se okrivljenik tereti predmetnom optužnicom pokazuje iskazanu odlučnost i iznimnu bezobzirnost. Stoga je pravilan zaključak prvostupanjskog suda, premda nespretno jezično sročeno, da navedene okolnosti, uz način počinjenja djela te uloženu bezobzirnost postupaka za koje je osnovano sumnjiv u ovom postupku, upućuju na pojačani stupanj kriminalne količine i nepopustljivosti okrivljenika te eskalaciju njegovih protupravnih postupaka prema istoj žrtvi, pa stoga i na konkretnu i razborito predvidivu opasnost od ponavljanja djela na strani okrivljenika. Pri tome to ne predstavlja utvrđenje 'o krivnji' niti zaključak da je okrivljenik počinio prekršaje za koje se tereti, što će tek biti predmet dokazivanja i raspravljanja u prekršajnom postupku.“*

Ustavni sud o okolnostima djela u svojoj odluci kaže: „...*pribavljena velika imovinska korist čini obilježje kaznenog djela koje se podноситelju stavlja na teret, a koje je kvalifikatorno upravo zbog visine. Visina pribavljene imovinske koristi utvrdit će se tek po dovršetku knjigovodstveno-financijskog vještačenja, što sudovi i navode u nekim rješenjima o produljenju pritvora, međutim, unatoč mogućnosti da ta visina bude manja od one koja se stavlja na teret optužnicom, smatraju kako je visina imovinske koristi jedan od razloga produljenja pritvora, visinu imovinske koristi, kao i brojnost radnji izvršenja i trajanje kriminalnog ponašanja podnosioca tek treba utvrditi u tijeku kaznenog postupka, pa pozivanje samo na te okolnosti u konkretnom slučaju ne može biti zakonit razlog za produljenje pritvora...*“<sup>75</sup>

### 3.2.4. Značaj drugog kaznenog postupka

Kad govorimo o praksi uzimanja u obzir okolnosti počinjenja djela za koje je okrivljenik osnovano sumnjiv kao općeprihvaćenog, onda ne bi trebalo biti problema ni u aspektu ocjene drugih postupaka koji su u tijeku protiv istog okrivljenika. No je li tome tako? Naime prateći praksu ESLJP-a u vezi s tim pitanjem, Ustavni je sud Republike Hrvatske u svojoj zadaći zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda zauzeo načelni stav kako samo, isključivo pozivanje na drugi kazneni postupak koji je u tijeku protiv okrivljenika nije dostatna osnova za zaključak o postojanju tzv. iteracijske opasnosti. Tako je u odluci U-III-1353/2018 od 23. travnja 2018. (t. 13. Odluke) notirano: „...*Ustavni sud primjećuje da se u osporenim rješenjima postojanje iteracijske opasnosti na strani podnosioca opravdava i okolnošću da je protiv podnosioca u tijeku drugi kazneni postupak u kojem je podnositelj nepravomoćno osuđen. Što se tiče pozivanja na kazneni postupak koji je u tijeku protiv podnosioca, a kako bi se opravdao zaključak da postoje osobite okolnosti koje upućuju na opasnost od podnositeljevog ponavljanja kaznenog djela, Ustavni sud ističe da – s obzirom na Ustavom zajamčenu pretpostavku nedužnosti (članak 28. Ustava) – pozivanje samo na činjenicu da je kazneni postupak u tijeku, bez ikakve daljnje konkretizacije u smislu njegovog doprinosa ocjeni o iteracijskoj opasnosti u konkretnom predmetu, nije dopušteno s obzirom na to da bez pravomoćne presude vrijedi načelo nedužnosti.*“

Izloženi pravni pristup Ustavnog suda doista prati praksu ESLJP-a, što se može ilustrirati citatom iz odluke toga suda u predmetu Perica Oreb protiv Hrvatske (§ 147): „...*razmatrati samu činjenicu da postoje drugi, zasebni i još nezavršeni kazneni postupci protiv osobe u pitanju kao osudu, neizbježno*

---

<sup>75</sup> Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1162/1997 od 2. prosinca 1998.

*bi upućivalo na to da je ta osoba kriva za kazneno djelo koje je predmetom tih postupaka“.*

Iz izloženog slijedi kako je isključivo pozivanje na druge kaznene postupke koji su u tijeku protiv okrivljenika nedostatno i kao takvo predstavlja kršenje pretpostavke okrivljenikove nedužnosti. To vrijedi još više kada se uzme u obzir činjenica da kazneni postupci u Republici Hrvatskoj nerijetko traju nerazumno dugo, pa se uzimanjem takvih postupaka u obzir kod određivanja istražnog zatvora teret procesne situacije prebacuje na okrivljenika (pod uvjetom da nerazumno dugo trajanje postupka nije prouzročio svojim postupcima).<sup>76</sup>

Kakav bi onda trebao biti odnos sudova prema činjenici da su protiv okrivljenika u tijeku drugi kazneni postupci, a prilikom procjene tzv. iteracijske opasnost? Po našem mišljenju, u opisanoj situaciji drugi kazneni postupci koji se vode protiv okrivljenika nisu irelevantni. Međutim, kako to naglašavaju odluke ESLJP-a i Ustavnog suda, konstatacija da se protiv okrivljenika vode drugi kazneni postupci sama po sebi nije dostatna u procjeni postojanja tzv. iteracijske opasnosti, štoviše, predstavlja kršenje pretpostavke okrivljenikove nedužnosti. Stoga bi, po našem mišljenju, sud koji odlučuje o istražnom zatvoru morao oprezno i djelomično analizirati informacije iz paralelnih kaznenih postupaka. Ta djelomična, limitirana analiza trebala bi se kretati u više pravaca. Prvi bi se odnosio na pravnu prirodu kaznenog djela iz tog drugog kaznenog postupka koji je već u tijeku. Primjerice podatak da se vodi drugi postupak zbog kaznenog djela protiv sigurnosti prometa za koje se okrivljenik tereti zbog izazivanja prometne nesreće u cestovnom prometu iz članka 227. stavka 2. u svezi sa stavkom 1. KZ/11, i to iz nehaja kao oblika krivnje, ne bi trebao biti relevantan ako se istovremeno predlaže okrivljeniku odrediti istražni zatvor povodom postojanja osnovane sumnje da je počinio kazneno djelo krivotvorenja isprave iz članka 278. KZ/11. Drugi aspekt paralelnog kaznenog postupka koji bi se kumulirao s već spomenutim jest stadij u kojem se taj postupak nalazi. Naime nije isto ako je u paralelnom postupku u tijeku državnoodvjetnička istraga, ili ako je po optužnom vijeću potvrđena optužnica, ili ako je donesena prvostupanjska nepravomoćna presuda. Uvidom u navedene podatke u biti „mjerimo“ stupanj osnovanosti sumnje je li okrivljenik doista počinitelj kaznenog djela u dugom kaznenom postupku. Stoga bi rješenje u odnosu na ovu situaciju bio trenutak kada odlučivanje prelazi iz nadležnosti državnog odvjetnika na sud, odnosno kada se uspostavi sudska kontrola nad standardom osnovane sumnje, uvažavajući i one malobrojne situacije kada odluka o osnovanoj sumnji postane pravomoćna bez sudske kontrole (npr. rješenje državnog odvjetnika o provođenju istrage na koje okrivljenik nije uložio

---

<sup>76</sup> Da je prebacivanje tereta dokaza na okrivljenika vezano za postojanje razloga za određivanje mjere istražnog zatvora suprotno članku 5. Konvencije, kaže ESLJP, Perica Oreb protiv Hrvatske, § 156.

žalbu). Treća relevantnost na koju je upozorio i Ustavni sud jest stav okrivljenika prema optužbi. Ustavni sud ocjenjuje da je podnositeljevo priznanje počinjenja kaznenih djela u drugom postupku u navedenom kontekstu relevantan čimbenik pri procjeni opasnosti od ponavljanja istog kaznenog djela. Razlog je to što time zapravo imamo jači stupanj osnovane sumnje u počinjenje djela u drugom postupku.

Zaključno, glede postojanja iteracijske opasnosti, posebno one koja se temelji na težini kaznenog djela kojim se tereti okrivljenik, ESLJP zahtijeva da opasnost bude utvrđena kao uvjerljiva (*plausible*) uzimajući u obzir prošlost i osobnost (*the past history and the personality*) okrivljenika. Činjenica ranije okrivljenikove osuđivanosti može predstavljati podlogu za prognozu buduće kriminalne aktivnosti okrivljenika, no okrivljenikova nezaposlenost i činjenica da nema obitelj sami po sebi ne mogu biti temelj za zaključak o okrivljenikovo sklonosti novim kaznenim djelima. Ovih nekoliko osnovnih elemenata judikature ESLJP govori u prilog zaključka kako ona predstavlja široki konvencijski okvir unutar kojeg nacionalni zakonodavci i sudovi imaju dostatan prostor glede uređenja materije istražnog zatvora i donošenja zakonitih odluka unutar tako postavljenog okvira. Drugim riječima, ta se praksa može ocijeniti ustaljenom i kao takva nacionalnim sudovima daje dostatne kriterije glede izravne primjene konvencijskog prava u odlukama nacionalnih sudova.

#### 4. TEST PROPORCIONALNOSTI

Osim zakonske razrade načela razmjernosti<sup>77</sup> ograničenja slobode u predmetima u kojima se ocjenjuju uvjeti za određivanje mjere istražnog zatvora od značajne je koristi sudovima i načelno shvaćanje koje je Ustavni sud u svojoj odluci broj: U-III-372/2015 od 29. siječnja 2015. izrazio:

*“6. Ustavni sud podsjeća da pri odlučivanju o istražnom zatvoru (pa i u slučaju kada nedvojbeno postoji neka od zakonskih osnova za istražni zatvor iz članka 123. stavka 1. ZKP-a), dužnost je nadležnog suda poštivati načelo razmjernosti i umjesto mjere istražnog zatvora, koju je ovlašten odrediti, naložiti provođenje blaže mjere ako se njome može postići ista svrha. Nadalje, prema članku 122. stavku 2. ZKP-a pri odlučivanju o istražnom zatvoru, posebno o njegovom trajanju, vodit će se računa o razmjeru između težine počinjenog kaznenog djela, kazne koja se prema podacima kojima raspolaže sud može očekivati u postupku i potrebe određivanja i trajanja istražnog zatvora.”*

---

<sup>77</sup> Vidi odlomak 2.

Često u sudskim odlukama,<sup>78</sup> kod ocjene je li očuvano ili povrijeđeno načelo razmjernosti, možemo susresti upravo ovakav izričaj kakav vidimo u odlukama Ustavnog suda. No da bismo ocjenjivali pitanje zahtjeva razmjernosti, odnosno je li trajanje istražnog zatvora razumno, to ne možemo ocjenjivati *in abstracto*, nego *in concreto*, dakle u odnosu na svakog pojedinog okrivljenika i na okolnosti zbog kojih je prvotno i određena mjera istražnog zatvora. Produljenje istražnog zatvora može biti opravdano samo ako je razmjerno postizanju opravdanog cilja, ako u konkretnom slučaju zahtjevi javnog interesa i očuvanja sigurnosti pretežu nad pravom okrivljenika na slobodu.<sup>79</sup> Svrha je provođenja testa razmjernosti u tome da okrivljenik bude pušten na slobodu čim nastavak istražnog zatvora prestane biti razuman.<sup>80</sup> Na sudovima je zadaća ispitati sve okolnosti koje govore u prilog ili protiv produljenja istražnog zatvora i navesti ih konkretno u svojim odlukama te se pobrinuti da istražni zatvor ne premaši razumni rok. Kako kazneni postupak odmiče u svojim stadijima, potrebno je preispitati jesu li okolnosti zbog kojih je prvotno određen istražni zatvor dovoljne (sama osnovana sumnja svakako nije, o tome je već bilo riječi).<sup>81</sup> Jednako tako, pri toj ocjeni sud mora uzeti u obzir i tijek postupka pred sudom, je li bilo zastoja, je li sud pokazao dovoljnu „marnost u radu“,<sup>82</sup> jer u postupcima u kojima je određen istražni zatvor ustavno je pravo okrivljenika da sud u najkraćem roku odluči o optužbi protiv njega. Za to ne postoji jednostavna matematička formula i pred sud su postavljene visoki zahtjevi pomirenja različitih suprotstavljenih interesa.

O kojim će se sve okolnostima voditi računa prilikom ocjenjivanja razmjernosti, ovisi i o stadiju u kojem se u tom trenutku nalazi kazneni postupak. Ako je riječ o preispitivanju uvjeta za produljenje istražnog zatvora u trenutku kad je donesena nepravomoćna osuđujuća presuda (a nije riječ o obligatornom istražnom zatvoru iz članka 123. stavka 2. ZKP-a), svakako će se kao jedna od okolnosti uzeti u obzir i visina kazne koja je okrivljeniku izrečena nepravomoćnom presudom (i dalje u kohabitaciji s pretpostavkom nedužnosti, ali i sa znatno višim uvjerenjem o počinjenju kaznenog djela jer nepravomoćna presuda to podrazumijeva).

---

<sup>78</sup> Vidi bilješku 25.

<sup>79</sup> O tome i ESLJP, Trifković protiv Hrvatske, W. protiv Švicarske (presuda od 26. siječnja 1993., zahtjev broj 14379/88), § 30., i Kudła protiv Poljske (presuda od 26. listopada 2000., zahtjev broj 30210/96), § 110.

<sup>80</sup> Vlasov protiv Rusije (presuda od 28. lipnja 2008., zahtjev broj 78146/01, § 104., s daljnjim upućivanjima § 116.).

<sup>81</sup> Tako i odluka Kudła protiv Poljske, § 111.

<sup>82</sup> Contrada protiv Italije (presuda od 24. kolovoza 1998., zahtjev broj 92/1997/876/1088, § 54., Izvješća 1998-V); I. A. protiv Francuske (presuda od 23. rujna 1998., zahtjev broj 1/1998/904/1116, § 102., Izvješća 1998-VII), Toth protiv Austrije (presuda od 12. prosinca 1991., zahtjev broj 11894/85, § 67.), i B. protiv Austrije (presuda od 28. ožujka 1990., zahtjev broj 11968/86, § 42.).

Primjer pravilne ocjene razmjernosti nalazimo u odluci VKSRH IIKŽ-249/2021. od 9. srpnja 2021., kojom je ukinut istražni zatvor protiv okrivljenika i okrivljenik je odmah pušten na slobodu: „*Drugostupanjski sud je imao u vidu da je optuženi L. P., kako je to već uvodno navedeno, nepravomoćnom presudom osuđen na kaznu zatvora u trajanju 1 (jedna) godina i 6 (šest) mjeseci, a nalazi se u istražnom zatvoru iz osnove u članku 123. stavak 1. točka 3. ZKP od 21. srpnja 2021. dakle, već skoro godinu dana. Uzme li se u obzir visina kazne na koju je optuženik osuđen nepravomoćnom presudom, te respektirajući s druge strane vremensko razdoblje od skoro godinu dana koje je optuženik do sada proveo u istražnom zatvoru, što predstavlja skoro 2/3 kazne zatvora koja se prema nepravomoćno izrečenoj osudi treba izvršiti, stekli su se svi uvjeti za primjenu odredbe iz članka 122. stavak 2. ZKP, jer se mjera istražnog zatvora zbog duljine trajanja već gotovo potpuno pretvorila u izdržavanje kazne.*“

Vrhovni sud Republike Hrvatske prilikom provjere istražnozatvorskih osnova postavio je nižim sudovima visoke standarde, koji slijede praksu ESLJP-a. Visoki kazneni sud Republike Hrvatske započeo je s radom 1. siječnja 2021.<sup>83</sup> i od tada je mjerodavnost za odlučivanje u drugom stupnju o žalbama protiv odluka županijskih sudova prešla na taj sud. Pregledom niza odluka smatramo da je Visoki kazneni sud Republike Hrvatske nastavio u potpunosti praksu VSRH-a.

Pored prethodno citiranih odluka VKS prilikom odlučivanja u drugom stupnju o mjeri istražnog zatvora zahtijeva i da se potpuno i jasno obrazlože sve okolnosti koje su od utjecaja na mogućnost zamjene istražnog zatvora blažim mjerama te pazi da se ne primjenjuje teža mjera ako se ista svrha može postići i blažom mjerom (primjerice odluke IIKŽ-161/2021. od 13. svibnja 2021., IIKŽ-168/2021. od 24. svibnja 2021.). Razmatra i iznimnost primjene mjere istražnog zatvora, primjerice VKSRH u odluci IIKŽ-245/2021. od 8. srpnja 2021. navodi:

*„...na strani okrivljenog su ostvarene one osobite okolnosti koje ukazuju na postojanje realne i predvidive opasnosti da će on na slobodi pobjeći, kriti se i time postati nedostupan tijelima kaznenog progona Republike Hrvatske, čime je opravdana daljnja primjena mjere istražnog zatvora po zakonskoj osnovi iz članka 123. stavka 1. točke 1. ZKP i predstavlja iznimne okolnosti, zbog kojih se istražni zatvor može produžiti i protiv osobe koja je navršila 70 godina života.“*

---

<sup>83</sup> Sukladno Odluci i Rješenju Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-4658/2019 i U-I-4659/2019 od 3. studenoga 2020., Narodne novine broj 130/20.



## 5. DINAMIČKI PRISTUP MJERI ISTRAŽNOG ZATVORA

Ustavni je sud prvi u pravnom diskursu Republike Hrvatske upozorio na to da redovni sudovi pri produljenju istražnog zatvora moraju paziti na tzv. dinamički pristup koji zahtijeva ESLJP. Naime prilikom odlučivanja o mjeri istražnog zatvora sudovi imaju obvezu dinamičkog pristupa tumačenju i primjeni razloga za istražni zatvor. To znači da okolnosti koje opravdavaju istražni zatvor u trenutku njegova određivanja mogu tijekom vremena izgubiti na značenju („izbljedjeti“),<sup>84</sup> pa za svako daljnje produljenje istražnog zatvora treba ocijeniti opravdavaju li neki drugi razlozi oduzimanje slobode. Takvi razlozi, ako postoje i ako opravdavaju daljnje trajanje istražnog zatvora, moraju imati kvalitetu „relevantnih“ i „dostatnih“ razloga. Uzimaju se u obzir i naknadno izmijenjene okolnosti (bilo objektivne bilo subjektivne prirode). Pri tome se promatra cjelokupno vrijeme trajanja istražnog zatvora od prvog uhićenja sve do trenutka preispitivanja uvjeta za daljnju primjenu te mjere. Za takav pristup pri odlučivanju o daljnjem trajanju mjere istražnog zatvora relevantno je i ranije postupanje suda, odnosno je li sud do tog trenutka pokazao marnost u vođenju postupka.

Za dinamički pristup tumačenju i primjeni razloga za primjenu mjere istražnog zatvora posebno je značajan predmet *Khodorkovskiy protiv Rusije*,<sup>85</sup> u kojem je ESLJP istaknuo:

*„187. Sud na kraju ponavlja da radi procjene ‘relevantnosti’ i ‘dostatnosti’ razloga za preventivno pritvaranje (preventive detention) (to jest pritvaranje po članku 5. stavku 1. točki (c)) on koristi dinamički pristup. Prema tome, primjerice, u odnosu na osumnjičenikov presumirani potencijal za sprječavanje utvrđivanja istine, ‘protekom vremena ova osnova neizbježno postaje sve manje i manje relevantna’ (vidjeti Panchenko, § 103.; vidjeti također Muller protiv Francuske, 17. ožujka 1997., § 40.,...; i Debboub alias Hussein Ali protiv Francuske, br. 37786/97, § 44., 9. studenoga 1999.), pa čak i potpuno nestaje protekom vremena (vidjeti Letellier protiv Francuske, 26. lipnja 1991., § 39....).“*

U svojim odlukama i VKS primjenjuje tzv. dinamički pristup, i to kao nastavak prakse VSRH.<sup>86</sup> Međutim smatramo da tzv. dinamički pristup još uvi-

<sup>84</sup> Odluka Ustavnog suda U-III-4557/2011. od 13. listopada 2011., kojom je taj sud prvi put upozorio na ovakav pristup procjeni istražnozatvorskih osnova.

<sup>85</sup> Presuda od 31. svibnja 2011., zahtjev br. 5829/04.

<sup>86</sup> Primjerice IIKž-433/2019. od 4. prosinca 2019., IIKž-122/2020. od 20. ožujka 2020. VKS u odluci IIKž-64/2021. od 5. ožujka 2021., odnosno u odluci IIKž-U5-9/2021. od 16. travnja 2021. za tzv. dinamički pristup navodi:

*„...bez značaja su takvi navodi žalbe koji očito upiru na primjenu tzv. dinamičkog pristupa razvijenog u praksi Europskog suda za ljudska prava, a sve s obzirom na trenutačni stadij kaznenog postupka u kojem se ovaj kazneni predmet nalazi (stadij odlučivanja o potvrđivanju*

jek nije dovoljno razrađen u sudskoj praksi. Doista se spominje u sudskim odlukama i sudovi ga uzimaju u obzir, ali obrazlaganje se svodi na jednoobrazne tvrdnje koje se ponavljaju u nizu odluka kod produljenja istražnog zatvora u istom predmetu u odnosu na istog okrivljenika.

## 6. SVRHA ISTRAŽNOG ZATVORA I SVRHA KAŽNJAVANJA

Iščitavajući brojne žalbe okrivljenika protiv odluka o određivanju/produljenju mjere istražnog zatvora,<sup>87</sup> nemali broj puta naišli smo na tvrdnje u žalbama da je trajanje istražnog zatvora utjecalo na okrivljenika u smislu da „se“ „popravio“, da mu više „zasigurno neće pasti na pamet činiti kaznena djela“, a i tvrdnje obrane da se istražni zatvor pretvorio u izdržavanje kazne.

Međutim mjera istražnog zatvora nikad i ni u jednom slučaju ne može predstavljati kaznu. To se očituje i u sadržaju članka 133. ZKP-a, koji govori o ukupnom trajanju istražnog zatvora. Bez obzira na postojanje osnova za određivanje istražnog zatvora, istekom rokova iz tog članka okrivljenik koji se nalazi u istražnom zatvoru mora biti pušten na slobodu. Sud je dužan donijeti presudu unutar rokova najduljeg trajanja istražnog zatvora, ali ako to propusti, neaktivnost i neažurnost suda ne smije biti razlog da se nekom okrivljeniku oduzme sloboda preko mjere iz ovog članka. (Posebno je propisana situacija kad je donesena nepravomoćna presuda ukinuta od strane višeg suda i u toj se situaciji produljuju rokovi.)

Dakle svrha istražnog zatvora razlikuje se od svrhe kažnjavanja. Svrha kažnjavanja propisana je člankom 41. KZ/11 i obuhvaća izražavanje društvene osude zbog počinjenog kaznenog djela, jačanje povjerenja građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecaj na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibeljnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućavanje počinitelju ponovnog uključivanja u društvo. Ona se treba postići ne samo izricanjem kazne već i načinom te duljinom njezina izvršavanja. Jedan od važnih čimbenika svrhe kažnjavanja jest specijalna prevencija – popravljavanje konkretnog počinitelja kaznenog djela. O tome sud mora voditi računa tek ako i kada odmjerava kaznu za konkretno

---

*optužnice nakon provedene istrage unutar koje su prikupljeni dokazi potrebni za podizanje optužnice) i u kojem nije za očekivati pronalazak novih činjenica i dokaza ni postojanje novonastalih okolnosti koje bi dodatno pojačavale postojanje osnovane sumnje, a time i dodatno opravdavale primjenu istražnog zatvora protiv ovih okrivljenika. Pri tome osobito imajući na umu sveobuhvatnost razloga iznesenih u obrazloženju pobijanog rješenja.“*

<sup>87</sup> Vidi bilješku 25. u odnosu na predmete Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske. Autori su metodom slučajnog uzorka analizirali izjavljene žalbe protiv odluka prvostupajnskih sudova o određivanju ili produljenju mjere istražnog zatvora.

kazneno djelo prilikom donošenja osuđujuće presude. Specijalnoj prevenciji, ni razmatranjima o njoj, nikako nije mjesto prilikom razmatranja okolnosti za određivanje, odnosno produljenje istražnog zatvora. Stoga smatramo da sudovi moraju biti pažljivi u svojem izričaju kad opisuju svrhu radi koje su utvrdili u konkretnom predmetu postojanje uvjeta za određivanje, odnosno produljenje istražnog zatvora i nikako se ta svrha ne smije miješati sa specijalnom prevencijom okrivljenika. O tome govori u svojoj odluci i VKSRH IIKŽ- 313/2021. od 24. kolovoza 2021.

## 7. ZAKLJUČAK

Zaključno možemo opravdano zaključiti da normativno uređenje ZKP-a o pravima osoba protiv kojih je određena mjera istražnog zatvora prati odredbe Konvencije.

Od ukupnog broja povreda Konvencije, koje je ESLJP utvrdio u svojim odlukama, 13,34 % odnosi se na povrede članka 5. Konvencije. Povrede iz tog članka druga su po redu najčešća povreda Konvencije.<sup>88</sup> Za predmete koji se odnose na Republiku Hrvatsku povreda članka 5. Konvencije pronađena je u 6,58 % predmeta u kojima je odlučivao ESLJP.<sup>89</sup> To dodatno govori u prilog važnosti prava na slobodu pojedinca, ali i o kvaliteti sudskih odluka sudova Republike Hrvatske.

Brojevi koji su istaknuti u ovom radu o učestalosti određivanja mjere istražnog zatvora u odnosu na ukupan broj kaznenih postupaka, kao i u odnosu na broj osuda, mogu biti dobar pokazatelj trenda korištenja ove mjere. Koji su sve razlozi trenda povećanja porasta broja istražnih zatvorenika, bez sveobuhvatne analize ne možemo dati jednoznačan odgovor. Smatramo da sudovi prilikom određivanja/produljenja istražnog zatvora ne smiju zaboraviti negativne posljedice prekomjernog korištenja instituta istražnog zatvora, a koje možemo iščitati iz statističkih pokazatelja. Pokazatelji prvenstveno upućuju na veću vjerojatnost da će istražni zatvorenik na kraju postupka biti osuđen na kaznu zatvora, kao i vjerojatnost da će ponoviti kazneno djelo. O koliziji instituta istražnog zatvora s pretpostavkom nedužnosti bilo je riječi u ovom radu i time smo htjeli istaknuti nužnost opreza pri određivanju/produljenju mjere istražnog zatvora kako ne bi došlo do umanjenja vladavine prava. Vladavina prava znači da svi dijelovi društva, uključujući sva tijela javne vlasti, uvijek djeluju u okviru ograničenja utvrđenih zakonom, u skladu s vrijednostima demokracije

---

<sup>88</sup> [https://www.echr.coe.int/Documents/Overview\\_19592020\\_ENG.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592020_ENG.pdf), pristupljeno 25. kolovoza 2021.

<sup>89</sup> [https://www.echr.coe.int/Documents/Facts\\_Figures\\_Croatia\\_ENG.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_Croatia_ENG.pdf), pristupljeno 25. kolovoza 2021.

i temeljnim pravima te pod nadzorom neovisnih i nepristranih sudova. Smatramo da sve te okolnosti sudovi moraju uzeti u obzir prilikom određivanja/produljenja istražnog zatvora, ne samo formalne pretpostavke sukladno ZKP-u.

Iz primjera koje smo prikazali vidljivo je da je sudska praksa hrvatskih sudova u predmetima u kojima se ocjenjuju uvjeti za određivanje mjere istražnog zatvora u ovom trenutku suštinski u skladu s praksom ESLJP-a i nema velikih odstupanja. Zato smatramo da uzrok porasta broja istražnih zatvorenika ne proizlazi iz samog postupanja sudova. Međutim ESLJP svojim presudama oživotvoruje prava i slobode definirane Konvencijom, a i razvija dalje dodavanjem „novih“ prava, koja nisu nabrojena. Upravo taj razvoj sudovi moraju pratiti, i to sustavno. Time će u potpunosti zaživjeti i odredbe ZKP-a. Stoga smo mišljenja da je potrebna kontinuirana edukacija i usavršavanje sudaca kroz sustavno praćenje razvoja prakse ESLJP-a, ne samo na proklamativnom nivou. To je nužno za suce na svim razinama suđenja, a sve u cilju da pravovremeno znaju prepoznati razvoj prava i primijeniti ga direktno u konkretnim postupcima. Jedino će se time osigurati najviša razina sudske zaštite ljudskih prava osoba koje su lišene slobode tijekom kaznenih postupaka.

#### LITERATURA

1. Bayer, Vladimir, Jugoslavensko krivično pravo, Knjiga 2., Pravo o činjenicama i njihovom utvrđivanju u krivičnom postupku, Narodne novine d. d., 1989.
2. Bitanga, Marijan, Pretpostavka okrivljenikove nedužnosti, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, broj 2, 2018, str. 475–511.
3. Burić, Zoran, Obveza izvršenja konačnih presuda Europskog suda za ljudska prava – u povodu odluke i rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/3304/2011 od 23. siječnja 2013., Zagrebačka pravna revija, vol. 2, broj 1, 2013, str. 109–124.
4. Đurđević, Zlata; Tripalo, Dražen, Trajanje pritvora u svjetlu međunarodnih standarda te domaćeg prava i prakse, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 13, broj 2, 2006, str. 511–596.
5. Filipović, Hrvoje; Šuperina, Marijan, Razvoj pravnog uređenja najtežih mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku i statistička analiza provođenja mjere uhićenja u Republici Hrvatskoj, Policija i sigurnost, godina 21, broj 3, 2012, str. 529–554.
6. Garačić, Ana; Novosel, Dragan: Zakon o kaznenom postupku u sudskoj praksi, I. Glava I.- Glava XIX., Libertin naklada, 2018.
7. Graovac, Gregori, Nadležnost Ustavnog suda Republike Hrvatske *ratione materiae* glede istražnozatorskih ustavnih tužbi, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 1, 2017, str. 117–140.
8. Graovac, Gregori, Izvršenje „istražnozatorskih“ presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetima protiv Republike Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 2, 2017, str. 355–380.
9. Harris, David; O’Boyle, Michael & Warbrick, Colin: Law of the European Convention of Human Rights, Oxford University Press, New York, 2009.
10. Horvat, Lidija; Drenški Lasan, Višnja, Istražni zatvor, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, broj 2, 2009, str. 583–603.

11. Josipović, Ivo, Istraži zatvor vs. pritvor – reforma ili restauracija, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, broj 2, 2009, str. 915–938.
12. Josipović, Ivo, Uhićenje i pritvor, Targa, 1998.
13. Krapac, Davor, Kazneno procesno pravo, Prva knjiga, Institucije, Informator, 2000 i 2015.
14. Kos, Damir, Istražni zatvor krajnja mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika, a ne kazna, [http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos\\_24Istrazni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf](http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/DKos_24Istrazni-zatvor-KRAJNJA-MJERA-OSIGURANJA.pdf), pristupljeno 25. kolovoza 2021.
15. Milić, Dario; Stilinović, Marko, Lišenje slobode prema novom Zakonu o kaznenom postupku: neka prijeporna pitanja i moguća rješenja, Pravnik, vol. 45, broj 1, 2011, str. 109–128.
16. Mrčela, Marin; Delost, Damira, Dokazni standardi u kaznenom postupku, Policija i sigurnost, godina 28, broj 4, 2019, str. 417–435.
17. Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Dušević i Kršovnik d.o.o., 2001.
18. Pavlović, Šime, Zakon o kaznenom postupku, Libertin naklada, 2014.
19. Pavlović, Šime, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Protokoli uz konvenciju, Libertin naklada 2020.
20. Vlahović, Stjepan; Galović, Romina, Izvršavanje istražnog zatvora: normativni okvir i praksa u svjetlu zaštite temeljnih ljudskih prava., Pravnik, vol. 47, broj 94, 2013, str. 37–58.

---

## Summary

### RISK OF COMMITTING ANOTHER OFFENCE (DANGER OF ITERATION) AND DETERMINATION OF PRE- TRIAL DETENTION: IUDEX, QUO VADIS?

This paper deals with the most common special condition for the determination and duration of pre-trial detention: the risk of committing another offence (danger of iteration). It does so by presenting legal standards set by the jurisprudence of the European Court of Human Rights in Strasbourg in interpreting the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and by examining the enforcement of the provisions of the Criminal Procedure Act, all accompanied by relevant case law and statistical indicators on the frequency of the application of measures of pre-trial detention. The paper provides answers to questions on whether the law in the Republic of Croatia in the legislative sense and through case law follows the Convention standards of pre-trial detention, and, if there are deviations, what they are and what the trends and dangers consist of.

Keywords: detention, deprivation of liberty, pre-trial detention, danger of committing another offence, danger of iteration, right to liberty, presumption of innocence, principle of proportionality